

Communicatiewetenschappen

3de graad D-finaliteit
III-Com-d

BRUSSEL

D/2024/13.758/177

Versie januari 2024

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen en over structuuronderdelen heen. Leerplannen geven expliciet aan voor welke leerplandoelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een leraar naar de lessen van een collega laat leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed

onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan helpt daartoe. Het zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is [differentiëren](#) van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de onderliggende graad, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrenge biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft de samenhang binnen de graad en met de onderliggende graad, en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (☐) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel.

De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een '+' bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door 'K'.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen en/of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties, afhankelijk van de finaliteit. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan.

Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven, evenals de samenhang met de onderliggende graad.

'Duiding' bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een rubriek 'extra' bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben.

De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties.

2 Situering

2.1 Samenhang met de tweede graad

Het leerplan vertoont samenhang met het leerplan Communicatiewetenschappen in de richting Moderne talen.

2.2 Samenhang in de derde graad

2.2.1 Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit

Het leerplan Communicatiewetenschappen vertoont samenhang met de leerplannen

- Communicatiewetenschappen en Taaltechnologie (III-CoTa-d) in de richting Taal en communicatiewetenschappen;
- Sociale en gedragswetenschappen (III-SoGe-d) in de richting Humane wetenschappen;
- Toegepaste sociale en gedragswetenschappen (III-TSG-d) in de richting Welzijnswetenschappen.

2.3 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is gebaseerd op specifieke minimumdoelen. Het is gericht op 2 graaduren en is bestemd voor de richting Bedrijfsondersteunende informaticawetenschappen.

Het geheel van de algemene en specifieke vorming in elke studierichting vind je terug op de [PRO-pagina](#) met alle vakken en leerplannen die gelden per studierichting.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Communicatiewetenschappen en het vormingsconcept

Het leerplan communicatiewetenschappen is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. In het leerplan ligt de nadruk op sociale, maatschappelijke en culturele vorming. De wegwijzers uniciteit in verbondenheid en verbeelding maken er inherent deel van uit.

Sociale, maatschappelijke en culturele vorming

De media zijn verbonden met cultuur en hoe we de wereld zien. De wisselwerking tussen communicatie, media en de maatschappelijke context is nauw verbonden met wie we zijn, met onze identiteit. Het reflecteren over (massa)media en communicatie geeft de leerlingen de mogelijkheid om wijs om te gaan met media en hun communicatiemogelijkheden te verruimen.

Uniciteit in verbondenheid

Iedereen, vanuit om het even welke cultuur, heeft zijn plaats in de klas, op school en in de samenleving. Er is aandacht voor het eigen mediagebruik en cultuur en die van de ander. De leerlingen staan open voor de veelzijdige wereld rondom hen. Media en mediagebruik bouwen bruggen tussen mensen.

Verbeelding

In dit leerplan krijgt verbeelding ook een plaats. Verbeelding in het leerplan geeft leraren en leerlingen zuurstof om processen, situaties, mogelijkheden en problemen rond (massa)communicatie en (massa)media vanuit verschillende invalshoeken te benaderen.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Inzicht verwerven in de mediatisering van de samenleving en hoe die zich uit

De communicatiewetenschap is een sociale wetenschap die de rol van gemedieerde communicatie bestudeert in een complexe realiteit en daarbij vaststelt dat die maatschappelijke realiteit zelf verregaand is beïnvloed door de aanwezigheid van media. Media reflecteren de samenleving niet, bieden er niet zomaar een blik op, maar veranderen die van binnenuit, en dit op verschillende manieren. In dit leerplan leren leerlingen de draagwijdte van mediatisering begrijpen en de consequenties ervan inschatten.

Kritisch reflecteren over de invloed van media op individu en samenleving

Mediatisering uit zich op verschillende manieren:

- media vertellen verhalen van deze tijd en deze cultuur;
- media fungeren als een belangrijke drager van maatschappelijke betekenis;
- media zijn of voelen persoonlijk relevant en hebben daardoor een invloed op de individuele ontwikkeling;
- het maatschappelijk weefsel en de bijhorende dialoog speelt zich voornamelijk in een gemediatiseerd forum af.

Dit leerplan focust op inzicht in en kritische afstand ten overstaan van deze processen. Het is belangrijk dat leerlingen aan de hand van concrete cases kunnen reflecteren over deze dynamiek en daarbij ook reflecteren over de gelaagdheid van maatschappelijke processen, en over het contextafhankelijke en wederkerige karakter van maatschappelijke invloeden.

Vanuit een focus op diepgaande communicatie- en mediawijsheid stellen leerlingen via zelfreflectie, observatie en kritische reflectie de invloed van mediatisering en digitalisering op de samenleving en zichzelf vast. Om dat te bereiken ontwikkelen de leerlingen een kritische en onderzoekende attitude, gebruiken ze vakspecifieke concepten en passen ze communicatiewetenschappelijke theorieën toe.

3.3 Opbouw

Dit leerplan is opgebouwd uit de volgende componenten:

- Massamedia en maatschappij
  - Massamedia als drager van maatschappelijke betekenis
  - Massamedia als forum van maatschappelijk weefsel
- Digitalisering
- Onderzoekskompetentie

Het is belangrijk om de samenhang tussen de componenten te bewaken: ze zijn te onderscheiden, maar niet te scheiden. Bovendien spelen ze vaak tegelijkertijd en werken ze ook op elkaar in.

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang met de tweede graad

Het leerplan Communicatiewetenschappen in de richting Moderne talen bevat bouwstenen en basisbegrippen met betrekking tot communicatiewetenschappen.

II-CoTa-d	III-Com-d
- (massa)media en hun rol in het communicatieproces: LPD 1+	- mediatisering van de samenleving: LPD 1
- (massa)media en hun rol in het communicatieproces: LPD 1+ - hoe komt betekenis van een boodschap tot stand: LPD 2+	- analyse van communicatie en media a.h.v theorieën: LPD 2
- voorbeelden van framing in de media: LPD K1 - effecten van gemedieerde communicatie op zichzelf of op de samenleving: LPD 5+ - voorlichtingscampagnes: LPD K2	- economische, politieke en sociaal-culturele stakeholders en gemedieerde communicatie: LPD 3
- effecten van gemedieerde communicatie op zichzelf of op de samenleving: LPD 5+ - voorlichtingscampagnes: LPD K2	- economische, politieke en socio-culturele effecten van gemedieerde com: LPD 5

3.4.2 Samenhang in de derde graad

Het leerplan Communicatiewetenschappen bevat doelen die een onderdeel vormen van het leerplan Communicatiewetenschappen en taaltechnologie in de richting Taal en communicatiewetenschappen.

In de leerplannen Sociale en gedragswetenschappen (Humane wetenschappen) en Toegepaste sociale en gedragswetenschappen (Welzijnswetenschappen) komt het concept mediatisering aan bod en kan men kenmerken van de samenleving analyseren aan de hand van theorieën in de communicatiewetenschappen.

3.5 Aandachtspunten

Omgaan met theorieën

Communicatiewetenschappen is een wetenschap die evolueert doorheen de tijd. In de wenken bij de doelen vind je suggesties m.b.t. theorieën en wetenschappelijke inzichten. Het is belangrijk om je als leraar kritisch te verhouden tegenover de theorieën en wetenschappelijke inzichten die je tijdens de lessen hanteert. Het is zinvol leerlingen kennis te laten maken met evoluties in communicatiewetenschappen. Je benoemt het dynamisch karakter van wetenschappelijk onderzoek en toont hen het belang van een kritische houding.

Als je als leraar aan de slag gaat met theorieën kan je

- aan de hand van volgende richtvragen theorieën kaderen: van waar komen ze (wie, tijd, ruimte...), wat trachten ze te verklaren, vanuit welk perspectief vertrekken ze of met welke achterliggende bedoeling zijn ze geschreven, welke principes of concepten worden gehanteerd?
- deze kritisch bespreken: het vergelijken van een specifieke recente theorie met een klassieke theorie... Je leert leerlingen niet alleen wat een theorie kan verklaren, maar ook de beperkingen van de theorie.

Pedagogisch-didactische aanpak

Een aantal doelen in het leerplan verwachten van leerlingen dat ze op een analyserend niveau met de leerinhouden (begrippen, theorieën) aan de slag gaan. Leerlingen zetten onderzoeks- en

reflectievaardigheden in zoals het zoeken naar onderliggende verbanden en correlaties, vergelijken in tijd en ruimte, zoeken naar onderliggende structuren of mechanismen...

In de wenken vind je suggesties om leerlingen uit te dagen om de doelen met voldoende diepgang te bereiken. In functie van de beginsituatie en de beschikbare tijd kies je uit de wenken welke thema's, theorieën ... je aan bod laat komen. Het is bv. zinvoller om twee theorieën diepgaand te behandelen dan een veelheid aan theorieën oppervlakkig.

Bij de uitwerking van de doelen kan je vertrekken vanuit concrete cases die aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen of het studierichtingsprofiel en die gelinkt worden aan de gekozen theorie.

Onderzoekscompetentie

De onderzoekscompetentie kan worden gerealiseerd met inhouden van dit leerplan die gerelateerd zijn aan specifieke minimumdoelen. In de studierichtingen waarin dit leerplan moet worden gerealiseerd kan de onderzoekscompetentie ook aan bod komen via inhouden van andere leerplannen. Om dat duidelijk te maken wordt het leerplandoel over de onderzoekscompetentie voorafgegaan door een #. Dat geeft aan dat het leerplandoel hier aan bod kan komen, maar dat het ook kan worden gerealiseerd via andere leerplannen van het specifiek gedeelte van de studierichting. Je overlegt op schoolniveau welke keuzes worden gemaakt met betrekking tot de realisatie van de onderzoekscompetentie. Op de PRO-tegel [onderzoekscompetentie](#) kan je voor elke studierichting terugvinden via welke leerplannen onderzoeken kan worden gerealiseerd.

Bij LPD 6 geven we aan met welke inhouden de onderzoekscompetentie kan worden gerealiseerd. Op de leerplanpagina vind je meer informatie over en een aantal mogelijke voorbeelden van hoe je via specifieke inhouden van dit leerplan met je leerlingen kan werken aan de onderzoekscompetentie.

3.6 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 Massamedia en maatschappij

4.1.1 Massamedia als drager van maatschappelijke betekenis

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 1 De leerlingen lichten de mediatisering van de samenleving toe.

Samenhang derde graad: III-CoTa-d LPD 1; III-SoGe-d LPD 10; III-TSG-d LPD 11

2de graad: II-CoTa-d LPD 1+

Wenk: Je kan hier een historisch overzicht geven van de opkomst van massamedia. Voorbeelden: de uitvinding van de boekdrukkunst, de populariteit van televisie, de omschakeling van radio- naar televisiedebatten, de visualisering van het publieke leven, [Internet of Things](#) ...

Wenk: Je kan de leerlingen vanuit voorbeelden en casussen laten toelichten hoe media en hun kenmerken mee een ordenend principe in de samenleving worden en de dynamiek van de samenleving mee bepalen.

Wenk: Je kan leerlingen vanuit de actualiteit laten reflecteren over de diepe verwevenheid van media in de samenleving, bv.

- politiek krijgt deels zijn dynamiek omwille van mediatisering;
- mediaconcentratie: media behoren tot de belangrijkste cultuur-actoren, hoewel ze doorgaans vertrekken vanuit een economische intentie en bovendien sterk geconcentreerd zijn in handen van een beperkt aantal mediagroepen.

LPD 2 De leerlingen analyseren communicatie en media aan de hand van theorieën uit de communicatiewetenschappen.

Samenhang derde graad: III-CoTa-d LPD 2

2de graad: II-CoTa-d LPD 1+, 2+

Wenk: Je kan leerlingen in een eerste fase met behulp van een communicatiemodel (Lasswell, Jakobson, Watzlawick) laten toelichten hoe de betekenis van een boodschap vanuit het perspectief van de zender en de ontvanger (encoding en decoding) tot stand komt.

Je kan voorbeelden genereren door vormen directe en indirecte communicatie te bespreken. Je kan hierbij ook begrippen uit de semiotiek gebruiken: teken, interpretatie, betekenis (De Saussure).

Je kan de leerlingen randvoorwaarden laten definiëren voor geslaagde communicatie, bv. nagaan wanneer communicatie verstoord wordt door ruis.

Wenk: Je kan leerlingen de rol van massamedia in het communicatieproces laten definiëren. Je kan hen de uitspraak van McLuhan (The medium is the message) laten illustreren en er hen kritisch over laten reflecteren.

Wenk: Je kan leerlingen vanuit het perspectief van de massamedia theorieën laten vergelijken. Je kan hen vanuit een communicatiemodel inzicht bieden in de impact van massamedia op het individu en de samenleving. Bv. de injectienaaldtheorie kent veel macht toe aan massamedia waarmee de gebruiker passief geïnjecteerd zou worden met al dan niet foutieve informatie. Hedendaagse communicatietheorieën kennen de gebruiker een meer actieve rol toe in het communicatieproces.

Wenk: Je kan volgende theorieën uit de communicatiewetenschappen die vorm geven aan mediatisering aan bod laten komen:

- In samenhang met leerplandoel 1 kan je de injectienaaldtheorie als referentiepunt hanteren van waaruit je de andere theorieën kan bekijken.

- In samenhang met leerplandoel 4 kan je met behulp van de cultivatietheorie van George Gerber met leerlingen reflecteren over de effecten van de media (bv. televisiekijken) op het percipiëren van bepaalde thema's en het vormgeven van de samenleving (cultiveren). Je kan leerlingen aan de hand van casussen begrippen zoals interpretatie en perceptie laten illustreren. De leerlingen analyseren aan de hand van cultivatietheorie hoe massamedia deels de rol overnemen die voorheen religie, onderwijs of opvoeding als verhalenverteller hadden. Media worden gedreven door economische intenties. Bij de andere verhalenvertellers was die intentie er niet.
- In samenhang met leerplandoel 3 kan je kiezen voor de framingstheorie van Entman of Gross. Je kan de leerlingen voorbeelden van framing in de media laten analyseren. Om leerlingen vertrouwd te maken met het begrip 'framing' kan je hen laten reflecteren over berichten of foto's en hoe deze topics framen.
- In samenhang met leerplandoel 3 kan je kiezen voor de agendasettingstheorie van McCombs en Shaw.

4.1.2 Massamedia als forum van maatschappelijk weefsel

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 3 De leerlingen analyseren waarom en hoe economische, politieke en sociaal-culturele stakeholders gemedieerde communicatie inzetten.

★ Gebruik en misbruik van gemedieerde communicatie

Samenhang derde graad: III-CoTa-d LPD 4

2de graad: II-CoTa-d LPD K1, 5+, K2

Wenk: In samenhang met leerplandoel 2 kan je leerlingen het waarom en hoe van gemedieerde communicatie laten analyseren aan de hand van een bepaalde theorie.

Wenk: Je kan leerlingen functies van gemedieerde communicatie binnen de verschillende maatschappelijke domeinen laten analyseren zoals de informatieve functie, persuasieve functie, socialiserende functie ...

Wenk: Je kan leerlingen laten analyseren op welke manier economische stakeholders gemedieerde communicatie inzetten (gebruik en misbruik). Je kan bv.

- focussen op massamedia als economische katalysator;
- inzoomen op de transformatie in de marktverhoudingen (mediaconcentratie);
- de leerlingen aan de hand van concrete voorbeelden de effecten en werking van reclame en public relations laten onderzoeken;
- vanuit de actualiteit inzoomen op de wijze waarop stakeholders impact willen hebben op consumentenbeslissingen en -gedrag.

Wenk: Je kan leerlingen laten analyseren op welke manier politieke stakeholders gemedieerde communicatie inzetten (gebruik en misbruik). Je kan bv.

- vanuit actuele voorbeelden op zoek gaan hoe de politiek als maatschappelijk systeem en individuele politici gemedieerde communicatie inzetten. Die

heeft de dynamiek binnen de politiek veranderd en leidt eventueel tot populisme.

- de leerlingen bewust maken van de wisselwerking tussen politiek en publieke opinie. Bv. het gebruik van frases zoals “we waren er niet klaar voor”, “wir schaffen das”, wat er op de politieke agenda (agendasetting) komt, impact op stemgedrag en politiek engagement ...

Wenk: Je kan leerlingen laten analyseren op welke manier sociaal-culturele stakeholders gemedieerde communicatie inzetten (gebruik en misbruik). Je kan bv.

- de leerlingen laten inzien dat een aantal domeinen binnen de cultuursector door de zeer ingrijpende ontwikkeling in de 20ste en 21ste eeuw gedwongen zijn zichzelf te herontdekken. Je kan de leerlingen bv. laten onderzoeken hoe de cultuursector door maatschappelijke evoluties gedwongen wordt om nieuwe digitale presentatievormen en kanalen/fora te exploreren en te gebruiken;
- aandacht hebben voor de wijze waarop sociaal-culturele organisaties sensibiliserings- of informatiecampagnes opzetten;
- aan de hand van actuele voorbeelden nagaan hoe gemedieerde communicatie wordt ingezet om de identiteit van sociale groepen te versterken.

Wenk: Je kan leerlingen laten reflecteren over de wijze waarop framing door verschillende stakeholders wordt toegepast. De leerlingen achterhalen bv. de mogelijke intentie van de verspreiders van fake news en de impact ervan. Je kan leerlingen laten inzien dat nieuws geen perfecte reflectie is van de waarheid ook als het niet gemanipuleerd is.

LPD 4 De leerlingen reflecteren over media-effecten vanuit het principe van ‘agency’ van het publiek.

Samenhang derde graad: III-CoTa-d LPD 5

Wenk: Naar media en hun effecten wordt gekeken op een te simplistische manier die agency bij een publiek miskent. Het publiek is geen homogene massa maar bestaat uit verschillende individuen met een verschillende kennis, weerstanden, emoties ...

- Hierdoor heeft de intentie die media beogen niet altijd het vooropgestelde effect.

Je kan de leerlingen laten reflecteren over de onvoorspelbare effecten van media. De impact van media wordt overschat en onderschat en is onvoorspelbaar. Begrippen als ‘intentie’, ‘receptie’ en ‘uitwerking’ kunnen hierbij aan bod komen. Je kan denken aan sensibiliseringscampagnes die niet altijd het gewenste doel bereiken zoals antirookcampagne, BOB-campagne ...

- Hierdoor hebben de media niet altijd zomaar het effect dat je zou verwachten als je naar de inhoud kijkt. Je kan denken aan
  - de impact van computergames op het gedrag van jongeren;
  - de impact van media op het lichaamsbeeld van jongeren zoals ‘body shaming’;

- het dubbele effect van bv. body-positivity op jongeren: positief effect versus het afhaken op lichaamsbeelden.

4.2 Digitalisering

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD K1 De leerlingen schetsen de evolutie van digitale media en de plaats van algoritmen.

Samenhang derde graad: III-CoTa-d LPD K2

- Wenk: Je kan de leerlingen laten inzien dat heel wat fenomenen uit de digitale media erg recent zijn, bv. apps, Artificiële Intelligentie (AI), [Internet Of Things](#) ...
- Wenk: Sociale media zijn vrij recent. Individuen in de samenleving zijn zich hieraan nog volop aan het aanpassen. Het verschil tussen digital natives en oudere generaties wordt overschat. Het gaat om een permanente ontwikkeling en permanente aanpassing daaraan.
- Wenk: Inhoud die je te zien krijgt, wordt bepaald door het gekoppelde algoritme, bv. op TikTok, online verkoop-platformen, Netflix ... Je kan met leerlingen reflecteren over de onbedoelde effecten van het algoritme.
- Wenk: De plaats van algoritmen heeft een vergaande invloed op posities en machten in de samenleving, bv. onzichtbaarheid en gebrek aan controle over suggesties die je te zien krijgt.

LPD 5 De leerlingen beoordelen op een onderbouwde manier economische, politieke en sociaal-culturele effecten van gemedieerde communicatie op de maatschappij en op zichzelf.

Samenhang derde graad: III-CoTa-d LPD 7

2de graad: II-CoTa-d LPD K2, 5+

- Wenk: Je kan leerlingen vanuit casussen de economische effecten van gemedieerde communicatie op de samenleving en zichzelf laten beoordelen. Je kan denken aan
- digitale marketing;
  - E-commerce en supersnelle thuislevering;
  - de macht van de producent die wordt beïnvloed door de macht van de consument, bv. een kledingmerk krijgt een boost in de verkoop vanuit het dragen van een stuk door een bekend persoon, het gedrag van voetbaliconen m.b.t. drank- en voedingsmerken (Coca-cola, Heineken, Hamburger ...) tijdens het WK of EK;
  - macht (sponsoring) en noodzaak van influencers;
  - consumentenbeslissingen en -gedrag op online-verkoopplatforms;
  - productie door consumenten: 'prosumer' is een neologisme vanuit de Engelse taal dat een samenstelling is van de termen producent of professional en consument, bv. dat je op Instagram zelf producent wordt van boodschappen. Dus de strikte scheiding tussen zender en ontvanger (LPD 1) nivelleert.

Wenk: Je kan de leerlingen vanuit casussen de politieke en sociaal-culturele effecten van gemedieerde communicatie op de samenleving en zichzelf laten beoordelen. Je kan denken aan

- sociale media en sociaal activisme: Voorbeelden: #Me Too, Black Lives Matter ...
Van sociale media gaan een sterke emancipatorische kracht uit, maar sociale media hebben enerzijds kenmerken waardoor het snel kan ontsporen. Je kan hier denken aan ‘The online disinhibition effect’: toxische communicatie online, bv. cyberpesten ... Anderzijds kunnen sociale media een veilige omgeving zijn waarin ieders stem kan geuit worden, bv. LGBTQI+ gemeenschap, Tinder ...;
- sociale media en interpersoonlijke communicatie, bv. positieve en negatieve effecten van digitale interpersoonlijke communicatie op de relatie: in welke mate gaan mensen in een digitale context zich anders gedragen dan ze zijn? In welke mate passen mensen zich aan de situatie aan?

Wenk: Je kan gedigitaliseerde interpersoonlijke communicatie duiden aan de hand van het Model of Hyperpersonal communication (J. Walther). Via casussen rond bv. relaties en verliefdheid kan je leerlingen laten inzien dat digitale communicatie hyperpersoonlijk kan zijn. Vanuit een insteek van mediawijsheid kan je ook leerlingen ervan bewust maken dat digitale gesprekspartners niet blind te vertrouwen zijn.

4.3 Onderzoekscompetentie

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 6 # De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met specifieke inhouden van dit leerplan.

Samenhang derde graad: I-II-III GFL LPD 21, 22, 23, 27

Duiding: Specifieke inhouden: massamedia, mediatisering van de samenleving, (gemedieerde) communicatie, media-effecten, digitalisering van de media ...

Wenk: Bij fasen in een onderzoekscyclus kan je denken aan: oriëntatie, probleem(stelling) of onderzoeksvraag, onderzoeksmethode, gegevensverzameling, analyse, conclusie, rapportering.
Afhankelijk van de context kunnen een of meerdere fasen in de onderzoekscyclus zelfstandig of onder begeleiding gebeuren.

Wenk: Leerplandoelen uit de krachtlijn en de rubriek “betekenisvol leren en kiezen” van het Gemeenschappelijk funderend leerplan bereiden voor op een onderzoekscyclus. Leerlingen leren zo vanaf het eerste jaar om doelgericht informatie op te zoeken in diverse bronnen, de informatie doelgericht te beoordelen en te verwerken op een kritische en systematische manier. Ook leren ze om cyclisch te reflecteren over hun eigen leerproces en dat doelgericht bij te sturen. In het Gemeenschappelijk funderend leerplan vind je suggesties om met die leerplandoelen aan de slag te gaan en een leerlijn op te bouwen waardoor leerlingen in de derde graad in staat zijn om een onderzoekscyclus te doorlopen.

5 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de begrippen die in het leerplan worden gebruikt. Die verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Internet of Things (IoT)

Het Internet of Things is het netwerk van fysieke objecten of 'dingen' waarin sensoren, software en andere technologieën zijn ingebouwd om ze met internet te verbinden en gegevens uit te wisselen met andere apparaten en systemen. De apparaten variëren van gewone huishoudelijke apparaten tot meer geavanceerde industriële machines.

Nu alledaagse voorwerpen (keukenapparatuur, auto's, babyfoons ...) via geïntegreerde apparaten op internet kunnen worden aangesloten, is naadloze communicatie tussen mensen, processen en dingen mogelijk.

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

6.1 Infrastructuur

Een leslokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

7 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en specifieke minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	

Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evaluëren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreeren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

8 Concordantie

8.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de specifieke minimumdoelen (SMD) realiseren.

Leerplandoel	Specifieke minimumdoelen
1	SMD 15.03.01
2	SMD 15.03.02
3	SMD 15.03.03
4	SMD 15.03.04
5	SMD 15.03.05
6	SMD 01.01.01

8.2 Specifieke minimumdoelen

- 01.01.01 De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met inhouden van minstens 1 wetenschapsdomein verbonden aan de studierichting.
- 15.03.01 De leerlingen lichten de mediatisering van de samenleving toe.
- 15.03.02 De leerlingen analyseren communicatie en media aan de hand van theorieën uit de communicatiewetenschappen.
- 15.03.03 De leerlingen analyseren waarom en hoe economische, politieke en sociaal-culturele stakeholders gemedieerde communicatie inzetten.
- Onderliggende (kennis)elementen:
- Gebruik en misbruik van gemedieerde communicatie
- 15.03.04 De leerlingen reflecteren over media-effecten vanuit het principe van 'agency' van het publiek.
- 15.03.05 De leerlingen beoordelen op een onderbouwde manier economische, politieke en sociaal-culturele effecten van gemedieerde communicatie op de maatschappij en op zichzelf.

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	4
1.5	Opbouw van leerplannen.....	6
2	Situering	7
2.1	Samenhang met de tweede graad	7
2.2	Samenhang in de derde graad	7
2.2.1	Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit	7
2.3	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	7
3.1	Communicatiewetenschappen en het vormingsconcept	7
3.2	Krachtlijnen	8
3.3	Opbouw.....	8
3.4	Leerlijnen.....	9
3.4.1	Samenhang met de tweede graad	9
3.4.2	Samenhang in de derde graad	9
3.5	Aandachtspunten.....	9
3.6	Leerplanpagina.....	10
4	Leerplandoelen	10
4.1	Massamedia en maatschappij.....	10
4.1.1	Massamedia als drager van maatschappelijke betekenis.....	10
4.1.2	Massamedia als forum van maatschappelijk weefsel.....	12
4.2	Digitalisering.....	14
4.3	Onderzoekscompetentie.....	15
5	Lexicon	16
6	Basisuitrusting	16
6.1	Infrastructuur	16
7	Glossarium	16
8	Concordantie	17

8.1	Concordantietabel.....	17
8.2	Specifieke minimumdoelen.....	18